

van Assen bewijs gegeven had, dat de vruchten van rationalisme en Aufklärung in onze kerken sterk hadden gewerkt.

In de „Geref. Kl. van Amsterdam-Zuid” zegt de heer Ebling o.m. over de stelling van Prof. Haitjema, dat het Geref. kerkelijk leven de vruchten van het zaai der Aufklärung toont:

En we zullen ons wel niet verzeuen, als we aannemen, dat de meest officiële openbaring van dat kerkelijk leven in den laatste tijd, de beslissingen der Synode, speciaal het dogmatisch-exegetisch rapport, bedoeld zullen zijn als loonend die vier gewaagde vruchten van het zaai der Aufklärung.

Nu is echter al direct merkbaar, dat juist het hoofdkennmerk der „Aufklärung”, n.l. de afkeer van autoriteit, niet onder of in de genoemde 4 vruchten wordt aangewezen. De Aufklärung, zooals die zich in de 18de eeuw, vooral in West-Europa, in alle culturele kringen verbreidde, was zeer bepaald afkeer van alle gehechtheid aan overgeleverde „traditionele” opvattingen en levensgewoonten. Ze wilde de menscheit aan de onmondigheid onttrekken, den mensch vrij maken van de eigenmachtige voogdij van Kerk en Staat. Ze was mede een poging van de rede, om slechts op zichzelf te steunen, om te handelen zonder zich door anderen te laten leiden.

Afkeer van autoriteit, speciaal van de autoriteit van Kerk en traditie — daarin groeit „en bloeit” de Aufklärung. „Ik dank God nog steeds elken morgen”, zoo zegt een schrijver uit den Aufklärungstijd, „dat ik in dezen tijd van de groote innerlijke en uitwendige openbaring van het verstand en de vrijheid mag leven”. De Aufklärung heeft in haar rationalisme juist bovenal dat doel: de autoriteit van de Kerk en van de traditie op godsdienstig en staatkundig terrein te breken. Ter bereiking van dat doel bedient ze zich van alle middelen: Ze voert strijd tegen bijgeloof en vooroordeelen, ze oefent scherpe critiek op alles, wat overgeleverd is. Ze stelt tegenover de oude opvattingen van theocratie en zelfkoning, van geloof en gehechtheid aan het bovennatuurlijke, van de noodzakelijkheid der godsdienstige onverdraagzaamheid, haar leuzen: natuur, rede, humaniteit. Ze verdraagt zich op staatkundig terrein met het „despotisme” van de verlichte monarchie zoo goed als met de „vrijheid” der republiek — ja, ze verdraagt zich met alle staatsvormen — op één na, n.l. met met de monarchie van het goddelijk gezag — kortom, de Aufklärung wil allen alles worden, mits slechts de autoriteit buiten den mensch wordt gebroken.

En nu, nu beginnen we toch reeds te twijfelen! Zou er nu wezenlijk, innerlijk wezenverband bestaan tusschen die eens als een „geestelijke revolutie” gekenschetste 18de eeuwse beweging, die gezagsafkeer tot hoofdkennmerk heeft, en de beslissingen eener Synode, die bepaaldelijk en nadrukkelijk handhaving van gezag, handhaving nog wel van het Schriftgezag, bedoelt?

In principe is er dus een tegenstelling.

En wat de uitwerking van dit principe betreft: Prof. Haitjema noemde als bezwaar tegen de Geref. Kerken (in Assen): de rationalistische redencermethode. De heer Ebling zegt dit ervan:

Waar zit, in h.v. het dogmatisch-exegetisch rapport de rationalistische redeneerwijze?

One denkt, we hebben het gevonden! Als het ergens kan zitten, dan moet het zitten in dat onderdeel van het rapport, dat den klaarlijklijken zin van het Paradijsverhaal tracht te ontdekken. En de kern van dat onderdeel is het betoog: 1. ter vaststelling van der Heilige Schrift bedoeling, waarbij de Schrift zelf het criterium moet zijn, zal de beslissing gegeven worden door vragen als: vloeit het uit den aard en den inhoud van het verhaal zelf voort, enz.; 2. de Schrift spreekt in Gen. 2 en 3 van een hof, met boomen, in eigenlijken zin; 3. dan moeten, volgens den genoemden regel, de beide bewuste boomen, evengoed als de andere, in eigenlijken zin worden opgevat.

Dit betoog is dus een toepassing van den, naar allerlei bevoegde kenners zeggen, algemeen aangenomen exegetischen regel: het verband, waarin een bepaald Schriftverhaal voorkomt, beslist mede over onze opvatting der bedoeling.

Ziezo — daar hebben we het monster, de rationalistische redeneerwijze, te pakken.

Doel en vragen wij met nadruk: Is dat nu werkelijk een rationalistische redeneerwijze als vrucht der Aufklärung?

Hensch? Maar dan — ja, dan vreezen wij, dat wij allemaal met elkaar, gewone eenvoudige bijbellezers en intellectuele bijbellezers, en doctorale en professorale bijbellezers, wij allen te saten, zoo'n rationalistische redeneerwijze, vrucht der Aufklärung, vertoonen! Hulde aan de vruchtbaarheid der Aufklärung!

En — we kunnen het niet helpen, maar daar schijnt Professor Jolgersma ons toe te fluistren: „het werken met zoodanige groote woorden noemt ik: „oratoriel”...“

Volkomen juist. Op het standpunt van Prof. Haitjema worden alle streng-wetenschappelijk bedoelde commentaren in den ban gedaan. En de belijdenisschriften, vooral als men ze ziet in het licht van haar ontstaan, ook. En wat dan nog zou overblijven en genade vinden, kan noch commentaar zijn noch belijdenisschrift. Toch heet Prof. H. „confessioneel”. Toch had ook tot nu toe onder de gereformeerden niemand bezwaar tegen het hebben en formuleeren van een belijdenis en wilde men zelfs een „studie-commissie” instellen. Laat men goed begrijpen, dat redeneeringen als van Prof. Haitjema niet alleen de Synode van Assen, maar ook haar meest directe bestrijders tegenspreken. En dat wie op dit zwaard leunt, als hij het opneemt voor Dr. Geelkerken tegen de Synode, zijn hand doorloopt.

Wat Dr. Geelkerken van de Synode vroeg (een studie-commissie) moet voor Prof. H. nog tienmaal erger zijn dan al de Synodale ongerechtigheid bij elkaar voor dezen studeerkamer-criticus zijn kan. Heeft Prof. Haitjema gelijk, dan moet Dr. Geelkerken zich vooral niet op hem beroepen: want dan kan niemand meer dan juist Prof. Haitjema hem kwalijk nemen, dat hij tegen de „exegese van Assen” geen „geloofs-bezwaar” heeft. Prof. Haitjema heeft dat juist wel, op zijn standpunt.

Tot nu toe heeft in al die „confessionele” broeders (wat een naam voor wie tegen verstandelijke redeneeringen, die immers ook tot een belijdenis den weg banen, bezwaar hebben!) de Synode van Assen geen heusche bestrijders en de tegen haar bezwaarde kring geen werkelijke vrienden gevonden.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Delft: G. Laarmann te Klundert en C. v. d. Woude te Gorredijk. Franeker: Mr. W. S. de Vries, te Taun en J. Wijnenga, te Charlois.

Hocru: K. J. Cremer te Goes en J. H. Kuiper te Drachten. Kooij-Zaandijk: W. H. v. d. Vegt te Drachtster-Compagnie en cand. B. G. de Bruijn te Parmerend.

Utrecht (vac. Dr. J. C. de Moor): A. M. Boegenga te Sassenheim en J. R. Goris te Apeldoorn.

Zwartsluis: A. B. W. M. Kok te Wommels en J. A. Verhoog te Nieuw-Dordrecht.

Beroepen te:

Aalsmeer: cand. A. Dondorp te Utrecht. Barum: J. H. Donner Jz. te Molenaarsgraaf-Brandwijk. Bolnes: cand. A. Dondorp te Utrecht.

Epe: G. de Jager te Doornspijk.

„Hertogenbosch”: D. de Wit te Berlikum.

Kooij-Zaandijk: cand. B. G. de Bruijn te Parmerend. Kollumerpomp: cand. F. Dresselhuys te Wmsholten.

Nieuwlande (Dr.): Dr. C. Veltman te „Gravenhage”. Raard: cand. J. H. Antuma te Eemst.

Sellingen: cand. D. J. B. Allaart te Oegstgeest. Ternaard: cand. D. J. B. Allaart te Oegstgeest.

Zwartsluis: J. A. Verhoog te Nieuw-Dordrecht.

Aangenomen naar:

Zaandam (vac.): J. A. de Vries; C. J. Wijnenga te Zierikzee.

Bedankt voor:

Barum: S. E. Weibouk te Jutryp-Hoornste. Bitterberg: J. Gollstaad te Noord-Scharwoude. Meijkerke: W. Doornbos te Midwolda. Middelburg (vac. L. Bouma): G. Laarmann te Klundert. Steenwijk: Dr. D. J. v. Katwijk te Schiphol.

Utrecht (vac. J. C. de Moor): Dr. C. Bouma te Zwolle. Warffum: W. H. v. d. Vegt te Drachtster-Compagnie.

Afscheid van:

Franeker: S. van Leeuwen. „Hertogenbosch”: J. v. d. Meulen. Tekst Rom. 3:14-19.

Zaandam: P. van Dyk. Tekst Mich. 7:14.

Intrede te:

Alboud: cand. N. Willems. Tekst 1 Joh. 1:1-4.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:

Gouda en Zaandam: cand. W. Kremer te Zwolle en cand. B. Oosthoek te Bidderkerk.

Harlewijk: cand. A. Bikker te Noordloos en cand. B. Oosthoek te Bidderkerk.

Delft: cand. A. Bikker te Noordloos en Joh. Jansen te Liden.

Beroepen te:

Breuk op Langendijk: cand. J. Drenth te Hoogerem. Diepenheim (toez.): A. Weeder te Kooij-Zaandam.

Franeker: cand. W. Kremer te Zwolle. Hiversum (als miss. dienaar des Woord): cand. A. Bikker te Noordloos.

Soest: cand. B. Oosthoek te Apeldoorn. Zaandam: cand. W. Kremer te Apeldoorn.

Bedankt voor:

Haarlem (2e pred. pl.): A. M. Berkhoff te Amsterdam. Maarsse: H. Hoogendoorn te Bunschoten.

Zwindericht: J. P. Meijering te Nieuwpoort.

Intrede te:

Zwaagwestende: A. Gruppen. Tekst Joh. 1:43a.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Drietal te:

Ierske: A. de Blois te Ierske, H. Kieft te Veenendaal en M. Hofman te Krabbendijk.

Beroepen te:

Slidrecht: M. Hofman te Krabbendijk.

Aangenomen naar:

Rotterdam (Goudscheer, 100): D. C. Stempvoort te Veenendaal.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Drietal te:

Vlagtwedde (toez.): A. Keers te Rottum en Stitswerd. C. A. Snoep te Giethoorn en G. de Wijk te Kamperland.

Beroepen te:

Bergambacht: G. Benes te Munster. Gouda: cand. J. Th. Meijer te Hoenderloo.

Harkstede: cand. J. C. Fischer te Assen. Nieuw-Bopolder: J. G. Wonderink te Handwijk.

Nieuwveen: W. v. Doorn te Oost- en West-Bokker. Rheden (toez.): J. H. Buiskool te Meppel.

Tilburg: J. C. A. Nijhuis Ockhuizen te Oterleek. Verhuizen-Zoutkamp: C. A. Snoep te Giethoorn.

Vreeswijk: W. v. d. Waal Jz. te Slak-Ewijk. Vlagtwedde (toez.): G. de Wijk te Kamperland.

Wommels: E. v. Ruitenbergh te Oostburg.

Aangenomen naar:

Buiskool: H. M. E. Bromer te Breda. Dwingelo: J. J. Homan te Nieuw-Beerta.

Harkstede: cand. J. C. Fischer te Assen. Helder (Evangelisatie): Jac. de Pree te Woort (L.).

Naarden: H. H. Dorgelo te Culemborg. Overdinkel: cand. J. v. Dijk D.Jz. te De Steeg.

Ritthem: H. van Ogen, hulppr. te Heemstede. St. Anna Ter Muiden: J. P. Scholte te Schoondijke.

Bedankt voor:

„Gravendeel” (toez.): A. Baerman te Wijk bij Duurstede. Ouddorp (Z.H.): E. Bonner te Doornspijk.

Putten: J. Enkelaar te Rijswijk. Peere (toez.): H. van Ogen, hulppr. te Heemstede.

Rotterdam-Feijenoord: J. H. Buitink te Meppel. Schoonwereld: W. v. Leeuwen, godst-onderw. te Dordrecht.

Vlaardingen: D. J. v. d. Graaf te Bidderkerk.

Afscheid van:

Alblasserdam: A. J. Wormgoor. Tekst Hand. 20:32. Huzen (N.H.): A. H. J. G. v. Voorthuizen. Tekst Hand. 20:32.

Intrede te:

Hoogkerk-Laagkerk: M. C. Slotemaker de Bruine. Tekst Joh. 20:31b.

Lutten: R. Schellenberg. Tekst Rom. 1:16. Werkhoven: M. Niemeijer. Ph.Sz. Tekst Luk. 18:13.

„De Reformatie” is door zijn groote oplage HET blad voor **FAMILIE-ADVERTENTIE**. Onze Gereform. kringen gelieven daarmede te rekenen.

DE GOEDE TIJDING

Gereform. Evangelisatie-Blad. Hoofdredacteur Ds P. Noms.

De verspreiding van „De Goede Tiding” brengt geen financiële lasten mede.

Men vrage inlichtingen en proefnummers bij den Uitgever W. D. MEINEMA, Delft.

Te koop aangeboden

voor meestbiedende de Jaargangen 1898 tot heden van het Hand(Jaar)-boek der Geref. Kerken.

(Alleen Jaargang 1905 ontbreekt). Ook afzonderlijk verkrijgbaar.

Aanvragen te richten onder No. 58; aan het bureau van dit blad te Goes.

Voor een goede Kerkelijke Administratie

gebruikte men onze REGISTERS tot het inschrijven van

Doopleden, Lidmaten in vollen rechte en Huwelijksbevestigingen

in iedere dikte verkrijgbaar

Proefvellen op aanvraag ter inzage

Verder zijn bij ons verkrijgbaar:

Attestatiën voor Doopleden

„ „ „ Lidmaten in vollen rechte

Berichtkaarten verhuizing leden

Credentiebrieven

Beroepingsbrieven met Salarisregeling

Goes

OOSTERBAAN & LE COINTRE

INSTALLATIES VOOR PREEKOVERBRENGING

Vraagt inlichtingen bij

SIEMENS & HALSKE A. G.

Filliale: 's-GRAVENHAGE, Huygenspark 38/39

Lezers van „De Reformatie”! Wekt uw kennis op proefnummers van ons Blad aan te vragen.

IN ELK HUIS EEN ORGEL!

Ganzevoort's Orgelhandel DIEZERSTRAAT 116 — ZWOLLE

heeft steeds in voorraad een groote keuze **ORGELS** voor huiskamer, school en lokaal. Prijscouranten en leveringsvoorwaarden gratis op aanvraag

Een reisje naar Den Haag

loont ruimschoots de moeite wanneer men zich een goed **PIANO** of een degelijk **HARMONIUM** wil aanschaffen. In onze coll. (ruim 100 stuk) met vele grotere werken vindt ieder wat hij wenst. Terwijl hij aankoop reiskosten worden vergoed en gratis stipt wordt nagekomen.

D. A. RIPPEN

Repr. v. h. Huis Mannbord

Gedipl. stemmer Mij „Toonkunst”

Piet Heinstraat 42, DEN HAAG

Inlichtingen op aanvraag

Levering franco.

Plaats uw Familie-Advertentie in „De Reformatie”

Yogha. Annie Be-sofe, teven